

H. Johannes Maria Vianney

*Een zuivere ziel is
als een mooie parel*

Catecheses van
de Pastoor van Ars

Arco Reeks 40

De heilige Pastoor van Ars in zijn catecheses

“Ongetwijfeld”, zegt de bekende priester-schrijver Alphonse Gratry, “heeft de mens die een zuiver hart heeft en zijn onschuld heeft bewaard dan wel verworven door deugdzaamheid, geloof en godsdienst, mogelijkheden en hulpmiddelen in zijn verstand, lichaam en hart die de meeste mensen niet zouden vermoeden. Tot deze soort hulpmiddelen behoort, wat de theologie noemt, de ‘ingestorte kennis’, de deugden die het Goddelijk Woord onze geest inblaast wanneer Hij door geloof en liefde in ons verblijft.”

En de schrijver haalt geestdriftig de prachtige woorden aan van een heilige die in de elfde eeuw in een van de beschouwende kloosters aan de oevers van de Rijn leefde: “Dit is wat de blik van het hart zuivert en in staat stelt zich op te richten naar het ware licht: verachting van aardse zorgen, tuchtiging van het lichaam, diep berouw van het hart, overvloed van tranen, bezinning over het wonderbaarlijk Wezen van God en over zijn zuivere Waarheid, vurig en eerlijk gebed, vreugde in God, een hevig verlangen naar de hemel. Neem dit alles op je”, zegt de heilige verder, “en volhard daarin. Kom naar het Licht toe dat zich aan jullie openbaart alsof jullie zijn kinderen zijn en dat uit zichzelf in jullie harten neerdaalt. Neem je hart uit je borstkas en geef het aan Hem die tot jullie spreekt en Hij zal het vullen met goddelijke pracht en jullie zullen kinderen van het licht en engelen van God zijn.”

De beschrijving die we zojuist gelezen hebben, had zo uit het leven van de Pastoor van Ars gegrepen kunnen zijn. Ieder detail doet aan hem denken, iedere eigenschap zou, wonderbaarlijk genoeg, van hem kunnen zijn. Wie is er ooit verder gegaan in “verachting van aardse zorgen, tuchtiging van het lichaam, overvloed van tranen”? Hij baadde altijd in tranen. En verder: “bezinning over het wonderbaarlijk Wezen van God en over zijn zuivere Waarheid, vurig en eerlijk gebed, vreugde in God, een hevig

verlangen naar de hemel” – wat is dat kenmerkend voor hem! “Hij was naar het Licht toegekomen en het Licht was uit zichzelf in zijn hart neergedaald... Hij had zijn hart uit zijn borstkas genomen en het Hem gegeven die tot hem sprak; en Hij die tot hem sprak”, die het goddelijk ongeschapen Woord van God is, “vervulde hem met goddelijke pracht.” Hieraan twijfelt niemand die het geluk heeft gehad een van de preken van de Pastoor van Ars bij te wonen; die heel aparte taal te horen, die op geen andere menselijke taal leek; die het onweerstaanbare effect heeft gezien dat op de toehoorders van alle rangen en standen werd uitgeoefend door die stem, dat gevoel, die intuïtie, dat vuur en die grootsse schoonheid van dat ongepolijste en bijna volkse Frans, dat werd omgevormd door en doordrongen van zijn heilige kracht, zelfs naar de vorm, de rangschikking en de harmonie van de woorden en lettergrepen. En toch sprak de Pastoor van Ars geen *woorden*: de ware welsprekendheid bestaat uit het spreken van dingen; hij sprak *dingen* en op een magnifieke manier. Hij stortte zijn hele ziel uit over de menigte die naar hem luisterde, om hen te laten geloven, liefhebben en hopen zoals hij dat zelf deed. Dat is het doel en de triomf van evangelische welsprekendheid.

Hoe kon deze man, die bijna niet toegelaten was tot het grootseminarie vanwege zijn slechte schoolprestaties en die zich sinds zijn priesterwijding alleen maar bezig had gehouden met het geven van godsdienstles en met biechthoren – hoe kon die man het klaarspelen om onderricht te geven op het niveau van de Kerkvaders? Waar haalde hij zijn verbazingwekkende kennis van God, van de natuur en van de ziel vandaan? Hoe kwam het dat zijn gedachten en uitdrukkingen zo vaak identiek waren aan die van de grootste christelijke genieën, de heiligen Augustinus, Bernardus, Thomas van Aquino, Catharina van Siena en Theresia?

We hebben hem bijvoorbeeld dikwijls horen zeggen dat het hart van de heiligen *vloeibaar* was. We waren erg onder de indruk van deze bonte bewering, zonder te vermoeden dat ze theolo-

gisch zo exact was. En we waren verbaasd toen we, bij het doorbladeren van de *Summa* van Thomas van Aquino, zagen dat er vier rechtstreekse effecten worden toegeschreven aan de liefde, waarvan de voornaamste het *vloeibaar maken* van het hart is. Pastoor Vianney van Ars had beslist nooit iets van Thomas van Aquino gelezen, hetgeen deze overeenkomst des te opmerkelijker maakt. En het is inderdaad ook niet uit te leggen aan mensen die de werkingen van de genade niet kennen. Matteüs zegt het zo: "Hij houdt deze dingen verborgen voor de wijze en de geleerde en heeft ze geopenbaard aan de eenvoudigen."

Het was de bedoeling van de Geest van God om in het hart van deze heilige priester alles te prenten wat hij moest weten en aan anderen moest leren; en het werd des te dieper ingegrift naarmate dat hart vlekkelozer, onthevener en meer vrij van nutteloze menselijke kennis kwam, als een schoon, gepolijst blok marmer, klaar voor het gereedschap van de beeldhouwer.

Voor de Pastoor van Ars was zijn geloof zijn hele kennis. Zijn boek was Onze Heer Jezus Christus. Nergens anders dan in Jezus Christus, in zijn dood en in zijn kruis, zocht hij naar wijsheid. Voor hem was geen enkele andere wijsheid waar, geen enkele andere wijsheid bruikbaar. Hij zocht haar niet tussen het stof van bibliotheken en ook niet op de scholen van de geleerden, maar in gebed, op zijn knieën, aan de voeten van zijn Goddelijke Meester, die hij bedekte met tranen en kussen. Dichtbij het heilig Sacrament, waar hij zijn dagen en nachten doorbracht toen de menigte pelgrims hem nog niet dag en nacht van zijn vrijheid had beroofd, had hij dat allemaal geleerd.

Het gebeurde dikwijls dat mensen, wanneer ze hem hadden horen spreken over de hemel, over het gezegende mens-zijn van Onze Heer, over zijn smartelijk lijden, zijn Werkelijke Tegenwoordigheid in het allerheiligste sacrament van de Eucharistie, over de heilige Maagd Maria, haar goedheid en haar grootsheid, over het geluk van de heiligen, de zuiverheid van de engelen, de

schoonheid van de zielen, de waardigheid van de mensen – over al die onderwerpen die hem zo vertrouwd waren – dat deze mensen de preek verlieten met de overtuiging dat de goede vader de dingen waarover hij had gesproken, zo helemaal uit zijn hart, met zoveel emotie in zijn stem, met zulke gevoelige accenten, met zo’n overvloed aan tranen, ook werkelijk *zag*. En inderdaad werden zijn woorden getekend door een goddelijke tederheid, een zachte vriendelijkheid en een diepzinnige vurigheid die met niets te vergelijken waren. Zijn stem, zijn gebaren, zijn blik in het verheerlijkt gelaat hadden zo’n buitengewone waardigheid, zo’n wonderbaarlijke kracht, dat het onmogelijk was koud en onbewogen te blijven als je naar hem luisterde.

Inzichten en gedachten die door een goddelijk licht zijn ingegeven hebben een heel andere werking dan die welke verkregen zijn door studie. Uit de meest opstandige harten werd de twijfel weggejaagd om plaats te maken voor een wonderlijke helderheid van geloof, ten overstaan van die absolute zekerheid, die uitleg die zo helder en tegelijkertijd zo eenvoudig was.

De woorden van de Pastoor van Ars hadden ook daardoor zoveel effect, doordat hij preekte met heel zijn wezen. Alleen al zijn aanwezigheid was een getuigenis van de waarheid. En van hem zou gezegd kunnen worden dat hij zelfs door zijn stilte mensen had kunnen ontroeren en overtuigen. Als dat bleke, smalle, transparante gezicht op de preekstoel verscheen, als men die schelle, doordringende stem als een kreet de meest verheven gedachten, verpakt in eenvoudige, begrijpelijke taal, aan het publiek hoorde overbrengen, waande men zich bij een van die grote Bijbelse figuren die in de taal van de profeten tot de mensen sprak. Je was al meteen vol respect en vertrouwen en bereid om te luisteren, niet voor je plezier, maar voor je bestwil!

Voordat hij begon wierp de eerbiedwaardige spreker altijd een blik over zijn toehoorders als voorbereiding op zijn woorden. Soms bleef deze blik gefixeerd op een bepaald persoon; hij leek

de diepte af te tasten van een bepaalde ziel, die hij plotseling doorzien had en waarvan je zou denken dat hij erin aan het zoeken was naar de tekst voor zijn toespraak. Hoevelen dachten er niet, dat hij alleen tegen hen sprak! Hoevelen herkenden zich niet in het beeld dat hij tekende van hun zwakte! Hoevelen hebben er niet geluisterd naar het geheime verhaal van hun fouten, hun bekoringen, hun strijd, hun verdriet, hun wroeging!

Voor wie het gegeven was naar deze preken te luisteren waren twee dingen in gelijke mate opmerkelijk: de spreker en de toehoorder. Wat de spreker uitte, waren niet alleen woorden; het was meer dan woorden: het was een ziel, een heilige ziel, geheel vervuld van geloof en liefde, die zich helemaal voor je openstelde en waarvan je in je eigen ziel het directe contact en de warmte voelde. Wat de toehoorder betreft, die bevond zich niet meer hier op aarde, maar werd gevoerd naar die zuivere streken waar dogma's en mysteries vandaan komen. Wanneer de heilige sprak, openden zich nieuwe en heldere inzichten voor je geest: hemel en aarde, het leven nu en in de toekomst, de dingen van tijd en van eeuwigheid openbaarden zich in een licht dat je nooit eerder had waargenomen.

Wanneer iemand, zo uit de wereld gestapt, met wereldlijke ideeën, gevoelens en indrukken, naar zo'n preek ging zitten luisteren, was hij eerst verbluft en verbaasd. De wereld en alles wat zij gelooft, liefheeft en verheerlijkt, werd op de korrel genomen. In het begin was zo iemand dan met stomheid geslagen, maar langzamerhand bekwam hem dan dezelfde verbijstering en ontroering als de rest. Geen sprekerstalent heeft ooit zoveel tranen opgeroepen of is ooit zo diep in de harten van de mensen doorgedrongen! Zijn woorden brandden een weg voor je open en de meest geharde zielen smolten voor dit vuur weg als was. De woorden brandden, straalden, zegevierden. Ze deden veel meer dan alleen het gemoed bespelen, ze temperden de hele ziel en brachten haar terug tot God; niet door de langzame, moeizame

weg van argumenten maar door de paden van het gevoel die onmiddellijk naar het beoogde doel leiden.

Men luisterde naar Pastoor Vianney als naar een nieuwe apostel die door Jezus Christus naar zijn Kerk was gestuurd om in haar de heiligheid en het vuur van zijn goddelijke Geest te vernieuwen, die door de verdorvenheid van de tijd zo weggevaagd waren uit de ziel van de meeste mensen. En het is een groot wonder dat – terwijl hij toch in navolging van de apostelen een leer uitlegde die onbegrijpelijk was voor het menselijk verstand en erg bitter voor de verwende smaak van de wereld – er wordt alleen maar gesproken over kruisen, vernederingen, armoede en boete – zijn leer zo goed ontvangen werd. Wie haar nog niet in hun hart hadden kunnen sluiten, waren blij dat ze zich er geestelijk mee konden voeden. Als ze niet de moed hadden om haar als gedragsregel aan te nemen, kregen ze er toch onwillekeurig bewondering voor en de wens om haar na te volgen.

Wat niet minder opmerkelijk is: al sprak hij een eenvoudig en lang niet altijd foutloos Frans, men zou van hem net als van de apostelen kunnen zeggen dat mensen uit alle hoeken van de wereld naar hem luisterden en dat zijn stem overal weerklonk. Hij was het orakel waar de mensen heen gingen om raad te vragen, om Jezus Christus te leren kennen. Niet alleen de eenvoudigen van geest, maar ook de ontwikkelden, niet alleen de geestdriftigen maar ook de onverschilligen vonden in hem een goddelijk vuur dat in hen oplaaide en waardoor ze iedere keer weer naar hem wilden luisteren. Hoe meer ze hoorden, des te meer ze wilden horen. En steeds weer kwamen ze graag terug naar die preekstoel, als naar een plaats waar ze de schoonheid en de waarheid hadden gevonden. Aan niets was zo duidelijk te zien dat de Pastoor van Ars vol was van de Geest van God, want alleen die is groter dan ons hart; uit zijn diepte kunnen wij putten zonder haar ooit geheel te ledigen en de goddelijke voldoening die Hij geeft, versterkt alleen maar dat verlangen.